

Statistiek

Handelsgroei vertraagt structureel

Het is nu ongeveer tien jaar geleden dat de zakenbank Lehman Brothers omviel, waarna de kredietcrisis in volle hevigheid losbarstte en ook de wereldhandel instortte.

De wereldhandelsgroei is na de crisis niet meer hersteld tot het niveau van ervoor: in de kwart eeuw vóór de crisis was deze nog gemiddeld zeven procent, maar sinds 2012 is de groei gemiddeld genomen bijna gehalveerd. Het groeitempo van het wereld-bbp is ook wat afgezwakt. Tegelijkertijd is de verhouding tussen de wereldhandelsgroei en de groei van de wereldeconomie (de zogenaamde handelselecticiteit) veranderd. Groeide de wereldhandel voor de crisis nog ongeveer twee keer zo hard als de wereldeconomie, nu ligt de handelselecticiteit nog maar zo rond de één (figuur).

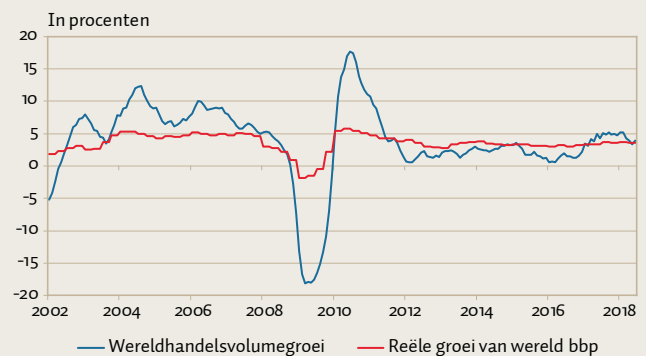
Hieraan lijken een aantal structurele veranderingen in de wereldeconomie ten grondslag te liggen. Zo vlakt het tempo van de integratie van China en Midden- en Oost-Europese landen in de wereldeconomie al een tijdje af. Daarbij hebben de vele vrijhandelsverdragen tot zeer lage invoertarieven geleid, maar is ook de ruimte om met nieuwe handelsverdragen verder bij te dragen aan een hogere wereldhandelsgroei relatief beperkt. Ook lijkt de tendens van verdere internationalisering van waardeketens te keren.

De wereldhandelsgroei is in 2017, in combinatie met de aantrekkende wereldeconomie, weer in een wat hogere versnelling gekomen (figuur). In deze periode komt de handelselecticiteit voor het eerst sinds de crisis weer boven de één uit. Dit lijkt echter van beperkte duur te zijn, want sinds begin dit jaar is, in samenloop met het ontvouwen van de handelsconflicten die de Verenigde Staten met verscheidene handelspartners is aangegaan, de wereldhandelsgroei weer wat teruggezaakt.

GROEI & CONJUNCTUUR

Een interessant gegeven is dat bij het escaleren van de kredietcrisis de sterk terugvallende wereldhandelsgroei een vroege indicatie was dat er een grote recessie aan zou komen. Een Granger-causaliteitstoets wijst uit dat informatie over de ontwikkeling van de wereldhandelsgroei voorspellingskracht biedt voor de ontwikkeling van het wereld-bbp. Dit, gecombineerd met het feit dat handelsdata frequenter en tijdiger voorhanden zijn dan bbp-groecijfers, creëert in potentie mogelijkheden voor *nowcasting* van de bbp-groei met behulp van wereldhandelsdata. ■ **BRAM HENDRIKS** (CPB)

Wereldhandelsgroei en groei van wereld-bbp

Noot: Wereldhandelsvolume (drie maanden t.o.v. een jaar geleden); reële bbp o.b.v. PPP-gewichten (bij wisselkoersgewichten zou de elasticiteit wat hoger uitkomen)

Bron: CPB Wereldhandelsmonitor en IMF International Financial Statistics

Jonge laagopgeleide vrouw is minst vaak vakbondslid

ARBEIDSMARKT

Steeds minder Nederlanders zijn aangesloten bij een vakbond. De dalende trend in het ledenaantal is ingezet rond de eeuwwisseling. In 2017 waren er nog 1,7 miljoen Nederlanders aangesloten bij een vakbond, ruim 200.000 minder dan in 2000. Van alle werknemers was in de periode 2012–2016 gemiddeld 19 procent lid van een vakbond. Het aandeel mannelijke leden was met 22 procent iets hoger dan het aandeel vakbondsleden onder vrouwen (17 procent).

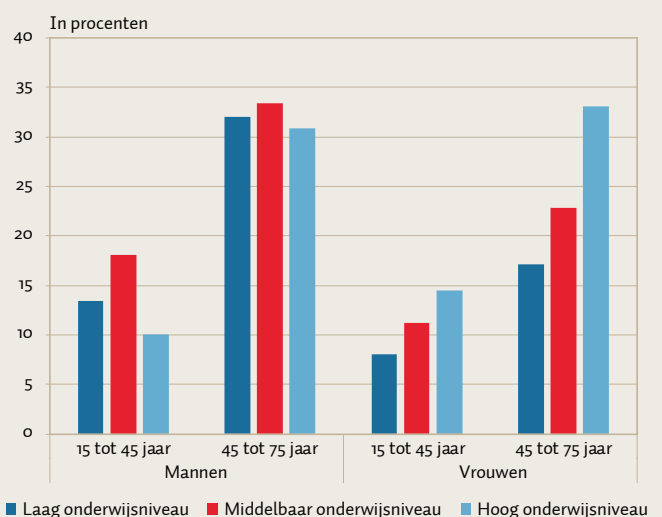
Het lidmaatschap varieert vooral naar leeftijd. Onder oudere werknemers was het aandeel leden relatief hoog: 29 procent van de werknemers van 45 tot 75 jaar, tegenover 13 procent van de 45-minners. Ook verschilt het aandeel leden naar het hoogst voltooide onderwijsniveau. Van de werknemers die middelbaar- of hoogopgeleid zijn, was 20 procent vakbondslid; onder laagopgeleiden was dat met 17 procent wat minder.

Onder vrouwen neemt het lidmaatschapsniveau toe met het onderwijsniveau, terwijl dat patroon bij mannen minder duidelijk is. Vooral bij vrouwen van 45 jaar en ouder is het verschil tussen hoog- en laagopgeleiden relatief groot. Zo was 33 procent van alle hoogopgeleide vrouwelijke werknemers van 45 tot 75 jaar lid van een vakbond, tegenover 17 procent van de laagopgeleiden. Laagopgeleide vrouwen tot 45 jaar waren met 8 procent het minst vaak lid.

Bij mannen van 45 jaar en ouder is er nauwelijks verschil in lidmaatschap tussen laag- en hoogopgeleiden: ruim 30 procent was vakbondslid. Onder mannen jonger dan 45 zijn de verschillen groter. Met 10 procent was het aandeel vakbondsleden bij hoogopgeleide jonge mannen relatief laag.

■ **WILLEM GIELEN** (CBS)

Vakbondslidmaatschap onder werknemers, 2012–2016

Bron: CBS, Sociale Samenhang en Welzijn

Besmetting tussen opkomende economieën relatief beperkt INTERNATIONAAL

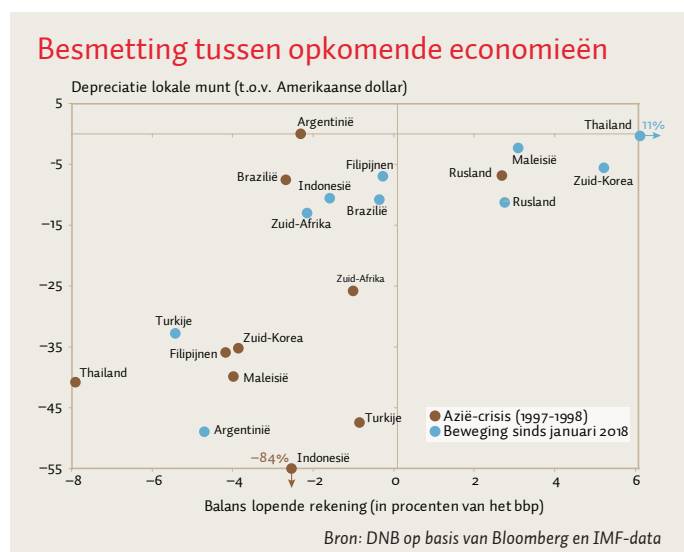
Stijgende rentes in de Verenigde Staten en een appreciërende dollar zorgen sinds het begin van dit jaar voor een kapitaalvlucht uit opkomende landen. Ook is er sprake van verslechterend investeerderssentiment vanwege de handelsoorlog. Hierdoor is een periode van stijgende activaprijzen in opkomende economieën tot een halt gekomen. De economieën van opkomende landen zijn bovendien kwetsbaar doordat het risico bestaat dat landen elkaar besmetten, zoals bijvoorbeeld

tijdens de Azië-crisis. Daar is in deze analyse sprake van wanneer een valutadevaluatie in een aantal kwetsbare landen – gemeten via het tekort op de lopende rekening – zich vertaalt naar sterke verliezen van munten van opkomende landen met soortgelijke fundamenten.

Momenteel verkeren vooral Argentinië en Turkije in de gevarenzone. Deze landen kampen met idiosyncratische risico's, zoals hoge inflatie, de grootste droogte in decennia in Argentinië en economische sancties van de VS tegen Turkije. Besmetting naar andere opkomende economieën blijft voorts nog echter beperkt (figuur): de gemiddelde depreciatie van munten van deze kwetsbare landen ligt momenteel onder de vijftien procent. Dit staat in scherp contrast met de Azië-crisis van 1997–1998 toen een vrije val van de Thaise baht leidde tot een brede valutacrisis in de regio. Vooral landen met een groot tekort op de lopende rekening, zoals Indonesië, Maleisië, de Filipijnen en Zuid-Korea, werden destijds geraakt. In vergelijking met de Azië-crisis zijn de fundamenten van opkomende economieën verbeterd en daardoor blijft besmetting momenteel relatief beperkt.

Tegelijk zijn beleggers bezorgd over een mogelijke verslechtering van financiële condities in opkomende economieën vanwege de stijgende rentes in ontwikkelde landen. Daarnaast is een vertraging van de wereldeconomie als gevolg van de handelsoorlog schadelijk voor veel opkomende economieën vanwege hun export-afhankelijkheid. Bij een brede crisis in opkomende economieën zullen ook ontwikkelde landen, in het bijzonder kleine en open economieën zoals Nederland, een groei-vertraging ervaren vanwege banden op financieel en handelsgebied.

■ **CHRIS OUDSHOORN EN SHAHIN KAMALODIN** (DNB)

Effect zetelverplaatsingen op nationaal inkomen neemt toe FINANCIËLE MARKTEN

De afgelopen jaren hebben steeds meer beursgenoteerde multinationals ervoor gekozen om hun statutaire zetel naar Nederland te verplaatsen. Een van de aantrekkingskrachten van Nederland is het feit dat een Nederlandse nv zich relatief gemakkelijk kan beschermen tegen een vijandige overname.

Het verplaatsen van de statutaire zetel betekent niet dat deze bedrijven ook in Nederland productie genereren. Het oprichten van een Nederlandse hoofdzetel hoeft immers niet gepaard te gaan met het verplaatsen van fysieke activiteiten naar Nederlands grondgebied. Wel stromen de winsten die deze bedrijven in het buitenland behalen, op papier door Nederland. En daarom hebben deze 'papier' zetelverplaatsingen een steeds grotere invloed op het Nederlandse bruto nationaal inkomen (bni).

Volgens de nieuwste berekeningen van het CBS en DNB – onderdeel van de recent afgeronde revisie van de macro-economische statistiek – hebben deze beursgenoteerde nv's zonder fysieke voetafdruk sinds 2010 ieder jaar steeds grotere opwaartse invloed op het bni, met 8,6 miljard euro op het hoogtepunt in 2017 (figuur).

Het netto-effect van deze specifieke groep beursgenoteerde bedrijven zonder fysieke voetafdruk op het Nederlands bni is positief, omdat de winsten deels in Nederland opgepot worden. De inkomens van deze ondernemingen bestaan vooral uit winsten die bij dochterbedrijven in andere landen worden behaald en die volgens de statistische richtlijnen aan de moederonderneming worden toegerekend, omdat zij volledig zeggenschap hebben over deze winst. Hierdoor stromen deze winsten aan de ontvangstenkant de Nederlandse inkomensrekening binnen. Aan de uitgavenkant van de inkomens-

rekening vloeit echter maar een gedeelte van deze winsten Nederland ook weer uit, in de vorm van dividend dat betaald wordt aan beleggers. De rest van het inkomen blijft in Nederland en telt dus mee voor het Nederlandse bni. Ondanks de flinke invloed op het bni hebben deze achtergebleven winsten een verwaarloosbaar effect op de Nederlandse economie.

■ **RONALD NELISSE** (CBS) **EN EVA HAGENDOORN** (DNB)

